

Pečati i žigovi – kako bez njih

Gordana Muraja, magistra prava

Vlada Republike Hrvatske na svojoj je 17. sjednici donijela Nacionalni program reformi 2016. u kojem kao jedan od ciljeva nalazimo ukidanje upotrebe pečata, što bi trebao biti značajan iskorak prema modernizaciji poslovnih procesa i stvaranju jednostavnijeg poslovnog okruženja. Donošenjem zaključka na 18. sjednici, kojim obvezuje tijela državne uprave na pripremu prijedloga promjene odgovarajućih propisa i osnivanjem radne skupine za provedbu ukidanja uporabe pečata, Vlada RH započela je ostvarenje ove najave. Nakon desetljeća poslovanja uz predmnijevu da pečat ima značaj u pravnom prometu, pitanje je što nam je potrebno da bismo znali da je dokument vjerodostojan.

1. Uvod

Još ne znamo kako Vlada Republike Hrvatske namjerava provesti svoju nakanu o ukidanju uporabe pečata. Za sada znamo da je zaključkom donesenim na 18. sjednici zadužila središnja tijela državne uprave da analiziraju propise iz svoje nadležnosti u dijelu u kojem se ti propisi odnose na obvezu upotrebe pečata pravnih i fizičkih osoba koje obavljaju registriranu profitnu i/ili neprofitnu djelatnost, te da pripreme odgovarajuće izmjene propisa iz svoje nadležnosti kojima će se ukinuti obveza upotrebe pečata. Sa svrhom praćenja provedbe reformske mjere ukidanja upotrebe pečata Vlada RH je na istoj sjednici osnovala i radnu skupinu koja će pratiti provedbu mjere i obavljati stručne poslove.

Pečatima i pravnim značajem njihove upotrebe bavili smo se u članku objavljenom u broju iz lipnja ove godine TIM4PIN magazina. Vidjeli smo da je obveza izrade i korištenja pečata izravno i sveobuhvatno propisana samo za pečate i žigove s grbom Republike Hrvatske. Ostali pravni subjekti na upotrebu pečata primorani su posredno, time što obveze prema državi trebaju ispunjavati podnošenjem obrazaca koji predviđaju njihovu upotrebu ili time što se ovjera pečatom *podrazumijeva*.

Ukidanje upotrebe pečata možemo samo pozdraviti, jer raskorak između zakonodavstva i prakse uvijek je veliki problem. Jer, ako pravne osobe imaju praktičnu potrebu u pravnom prometu koristiti ono na što zakonom nisu obavezane, to znači da im se obveze nameću bez valjanog pravnog temelja, a to opet znači da se svakom takvom pojavom još više udaljavamo od vladavine prava. Iako je i sudska praksa zauzela stajalište da upotreba pečata nije obavezna i da je za pravovaljanost isprave potrebno jedino da je potpisana od strane osobe ovlaštene za zastupanje, upotreba pečata ulijevala je, makar i prividno, neku vrstu sigurnosti u pravnom prometu.

Budući da je korištenje pečata uobičajeno u poslovnoj praksi, postavlja se pitanje na koji ćemo način razriješiti dvojbe koje će neminovno nastati kad jednom bude potpuno jasno da pravne osobe nemaju obvezu korištenja pečata za ovjeru različitih dokumenata.

2. Nastanak obveza

S obzirom na to da je u našoj poslovnoj praksi korišten za potvrdu vjerodostojnosti dokumenta, tražimo odgovor na pitanje kako možemo znati da pravnu osobu kod zaključivanja pravnog posla zastupa osoba koja ima ovlaštenje za zastupanje, te na koji način na dokumentu koji potvrđuje nastanak obveznog odnosa na temelju pravnog posla, osigurati dokaz da je obvezu preuzela upravo osoba ovlaštena za zastupanje. Obveze nastaju na osnovi pravnih poslova, prouzročenjem štete, stjecanjem bez osnove, poslovođstvom bez naloga, javnim obećanjem nagrade i izdavanjem vrijednosnih papira, a mogu nastati i na osnovi odluke suda i druge javne vlasti prema članku 20. Zakona o obveznim odnosima (NN, br. 35/05, 41/08, 125/11 i 78/15).

Mi ćemo se baviti nastankom obveza na temelju pravnog posla, u kojem je važno odgovoriti na pitanje jesu li osobe koje zaključuju pravni posao, takav posao ovlaštene zaključiti, odnosno imaju li ovlaštenje na zastupanje, jer od toga zavisi i ispunjavanje obveza. Nastanak obveza na temelju pravnog posla podrazumijeva voljno sudjelovanje ugovornih strana, a ugovor nastaje kad se ugovorne strane suglase o bitnim sastojcima ugovora. Od trenutka kad je ugovor nastao, suugovaratelji su odgovorni za ispunjenje preuzetih obveza. S obzirom da

zaključivanjem pravnog posla nastaju obveze za obje ugovorne strane, svakom je ugovaratelju važno znati je li obvezu preuzela osoba ovlaštena za zastupanje.

Zakon o obveznim odnosima (dalje: ZOO) uređuje ovo pitanje odredbama o zastupanju koje nalazimo u njegovom posebnom dijelu, u općim odredbama o ugovornim obveznim odnosima (čl. 308. – 312. ZOO-a). Odredbe ZOO-a mješavina su odredbi koje stranke mogu i drugačije urediti, pa kažemo da su njegove odredbe dispozitivne naravi, jer stranke svoje odnose mogu urediti i drugačije, koristeći slobodu ugovaranja. No ZOO u jednoj mjeri uređuju odnose među strankama na takav način da zapravo ne postoji prostor za drugačije ugovaranje između ugovornih strana. Odredbe o zastupanju po svojem pravnom značaju, a osobito zbog situacije zbog koje su propisane, spadaju u ovu drugu skupinu: stranke ih ne mogu mijenjati svojim raspolaganjima.

3. Učinci zastupanja

Zakon o obveznim odnosima razlikuje nekoliko situacija:

- a) Kad je **zastupnik zaključio ugovor u granicama svojih ovlaštenja**: ugovor obvezuje neposredno zastupanoga i drugu ugovornu stranu, odnosno pravni poslovi koje je zaključio zastupnik proizvode pravni učinak za zastupanoga i drugu ugovornu stranu, *ako je ona znala ili je iz okolnosti mogla zaključiti* da on istupa kao zastupnik.
- b) Kad je **zastupnik prekoračio granice svojih ovlaštenja**: zastupani je u obvezi samo, ako odobri prekoračenje, a ako stranke ne ugovore drugačije odobrenje ima i povratni učinak, što znači da je pravni posao nastao u trenutku kad je zaključen. No ako druga ugovorna strana *nije znala niti morala znati za prekoračenje ovlaštenja*, može odmah nakon saznanja izjaviti da se ne smatra vezana ugovorom, a ako zastupani naknadno ne odobri zaključeni pravni posao, zastupnik i zastupani su solidarno odgovorni za štetu koju je druga strana pretrpjela, ako ona *nije znala niti morala znati za prekoračenje ovlaštenja*.
- c) Kad je **ugovor sklopila neovlaštena osoba**: ugovor obvezuje neovlašteno zastupanog samo ako on ugovor naknadno odobri, a druga strana može zahtijevati od neovlašteno zastupanoga da se u primjerenom roku očituje odobrava li ugovor te, ako on ne odobri ugovor, smatra se da on nije ni sklopljen. U tom slučaju druga ugovorna strana može tražiti naknadu štete od osobe koja nije imala ovlaštenje za zastupanje.

Iz posljedica koje nastupaju u slučajevima u kojima je ugovor zaključila osoba bez ovlaštenja za njegovo zaključivanje jasno vidimo koliko je važno u trenutku zaključivanja znati da je ugovor zaključen s osobom koja ima ovlaštenje za njegovo zaključivanje: obveza je pravovaljano preuzeta jedino ako je ugovor zaključen s osobom koja ima ovlaštenje za zastupanje pravne osobe koju zastupa. Upravo zato važno je uočiti i dio koji je u tekstu označen kosim slovima, a koji ističe da pravni učinci zaključenog ugovora nastaju ako je druga ugovorna strana *znala ili je morala znati*, odnosno da u slučaju da ugovor nije zaključen također nastaju pravni učinci (pravo na naknadu štete) ako ugovorna strana *nije znala niti morala znati* za prekoračenje ovlaštenja.

Naravno odmah se nameće pitanje kako je uopće moguća situacija da zakonodavstvo predviđa da je druga strana *morala* znati za ne/postojanje neke činjenice? Ako je druga strana *morala* znati za ne/postojanje neke činjenice, slijedi da joj pravni sustav mora na raspolaganje staviti mogućnost da za tu činjenicu sazna.

3. Kako (sa)znati je li osoba ovlaštena za zastupanje?

Upravo tu ulogu imaju registri u koje se obavezno upisuju osobe koje obavljaju neku od registriranih djelatnosti. Zakonom o zabrani i sprječavanju obavljanja neregistrirane djelatnosti (NN, br. 61/11 od 3. 6. 2011) u Republici Hrvatskoj zabranjeno je obavljanje gospodarske djelatnosti bez registracije, odnosno bez upisa u odgovarajući registar. Pritom se pravne osobe mogu osnivati jedino na temelju propisa koji propisuju uvjete i time omogućavaju osnivanje pojedinih vrsta pravnih osoba. Registri se vode kao javne knjige u koje svaka zainteresirana osoba ima pravo uvida, pod jednakim uvjetima koji su propisani zakonom.

Iako je više registara u koje se upisuje osnivanje pravnih osoba postojalo i prije, pitanje objave podataka upisanih u registar nije (bilo) riješeno na ujednačen način. Upisi u Sudski registar koji vodi nadležni trgovački sud su se, primjerice, objavljivali u Narodnim novinama, ali objava u službenom glasilu nije (bila) obavezna za druge registre. Zakonske promjene u zadnjih nekoliko godina, kao i razvoj elektroničkih usluga koje država pruža građanima i

poslovnoj zajednici, dovele su do toga da je danas svakome tko može pristupiti internetu dostupan uvid u registre u koje se upisuje osnivanje pravnih osoba.

Uz podatke o pravnoj osobi koja se osniva, u registar se upisuju i podatci o osobama ovlaštenim za zastupanje pravne osobe upisane u registar. Uz ime i prezime u nekim se registrima navodi i OIB osobe ovlaštene za zastupanje. Kako se podaci objavljuju u odgovarajućim javno dostupnim registrima, svaka osoba koja želi zaključiti pravni posao ima mogućnost provjeriti je li obvezu preuzela ovlaštena osoba. I upravo iz te mogućnosti slijede one formulacije s kojima smo se susreli kod prikaza odredbi Zakona o obveznim odnosima.

Budući da su registri i uvid u podatke koji su u njima navedeni javni, zakonodavstvo polazi od predmnijeve da je svatko tko je mogao izvršiti uvid u sudski registar *morao znati* koja je osoba ovlaštena za donošenje odluke, odnosno da je *morao znati* da posao ne zaključuje s osobom ovlaštenom na zastupanje. Takva predmnijeva zapravo je logični nastavak obveze sudionika obveznih odnosa da se u zasnivanju obveznih odnosa i ostvarivanju prava i obveza iz tih odnosa trebaju držati načela savjesnosti i poštenja, također propisana Zakonom o obveznim odnosima.

Budući da se do zaključivanja pravnog posla dolazi nakon pregovora ili razmatranja ponude, savjesni sudionik obveznog odnosa treba provjeriti i koja je osoba ovlaštena za zastupanje pravne osobe s kojom zaključuje ugovor.

4. Kako provjeriti podatke o pravnim osobama

Podatke o pravnim osobama možemo provjeriti u nekoliko registara, zavisno od vrste pravne osobe.

Sudski registar

Pod pojmom **sudski registar** govorimo o javnoj knjizi koju vodi nadležni trgovački sud, a koja sadrži podatke i isprave o subjektima upisa za koje je upis u registar propisan člankom 2. Zakona o sudskom registru (NN, br. 1/95, 57/96, 1/98, 30/99, 45/99, 54/05, 40/07, 91/10, 90/11, 148/13, 93/14 i 110/15). U Sudski registar upisuju se trgovačka društva osnovana na temelju Zakona o trgovačkim društvima, ustanove osnovane na temelju Zakona o ustanovama te

zadruga osnovane na temelju Zakona o zadrugama. U sudski registar upisuju se i druge pravne osobe, agencije, centri i slično, koje često osniva država, a u tom slučaju se zakonom kojim se pojedina pravna osoba osniva propisuje i obveza upisa u sudski registar.

Pristupom na internetsku adresu *sudreg.pravosudje.hr* moguć je uvid u podatke sudskog registra. U njemu je za svaku pravnu osobu jasno navedena osoba ovlaštena za zastupanje i njen OIB. Neke pravne osobe imenuju osobe ovlaštene na zastupanje na određeno vrijeme te se točno zna kad ovlašteniku prestaje mandat, a nakon prestanka mandata ovlaštenik više nema ovlaštenje za zastupanje. No, sudski registar ovakav podatak ne bilježi, odnosno osoba je ovlaštena za zastupanje sve dok je njezino ime navedeno u sudskom registru.

Ostali registri

Internetskim stranicama Ministarstva uprave Republike Hrvatske dostupni su registri i evidencije koji se vode o različitim neprofitnim organizacijama. Poveznicu za pristup različitim registrima koje Ministarstvo vodi pronaći ćete na adresi *registri.uprava.hr/#!uvid*. Popis objavljen na toj stranici nudi uvid u:

- **Registar udruga** u koji se na temelju Zakona o udrugama upisuju udruge.
- **Registar stranih udruga**, u koji se na temelju Zakona o udrugama upisuju strane udruge koje djeluju na području Republike Hrvatske. Budući da udruge svoje čelnike biraju na određeno vrijeme, u registru se navodi i do kojeg trenutka upisana osoba ima ovlast za zastupanje. Ako je mandati istekao, nema ni ovlasti, pa valja provjeriti i ovaj podatak. U oba slučaja podatak o imenu i prezimenu te OIB-u osobe ovlaštene za zastupanje, a i trajanju mandata na koji je osoba izabrana, sastavni su dio objavljenih podataka.
- **Registar političkih stranaka**, u koji se na temelju Zakona o političkim strankama upisuju političke stranke i osobe ovlaštene za zastupanje političkih stranaka. Iako se i u političkim strankama u velikom broju slučajeva osoba bira na određenu funkciju u trajanju utvrđenog mandata, zanimljivo je da ovaj registar takav podatak ne sadrži, a ne sadrži ni OIB osobe ovlaštene za zastupanje.
- **Fundacijska knjiga** je zapravo registar u koji se na temelju Zakona o zakladama i fundacijama upisuju fondacije, a **Zakladna knjiga** je registar u koji se na temelju

istog Zakona upisuju zaklade. U njima ćemo pronaći samo ime osobe ovlaštene za zastupanje, ali OIB te osobe nije naveden.

Ministarstvo uprave vodi i **Evidenciju pravnih osoba Katoličke Crkve u Republici Hrvatskoj** u kojoj nema javno dostupnih podataka o osobama ovlaštenim za zastupanje te **Evidenciju vjerskih zajednica u Republici Hrvatskoj** u kojoj također nije javno objavljen podatak o osobama koje zastupaju pojedine vjerske zajednice.

Nasuprot tome, u **Registru vijeća, koordinacija vijeća i predstavnika nacionalnih manjina** pronaći ćemo imena osoba koje zastupaju pojedinu od tih organizacija.

Ministarstvo uprave RH vodi i **Upisnik predstavništava stranih zaklada i fundacija** u kojem ćemo pronaći i imena ovlaštenih predstavnika pojedinih zaklada, odnosno fundacija.

5. Kako provjeriti podatke o fizičkim osobama koje obavljaju gospodarsku djelatnost

Obrtni registar

U pravnom prometu sudjeluju i fizičke osobe koje obavljaju neku od registriranih djelatnosti, primjerice obrtnici i osobe koje obavljaju slobodna zanimanja. Obrtnici se kod prijave djelatnosti upisuju u obrtni registar, u koji se uvid također može ostvariti pristupom na internet, na stranicama Ministarstva poduzetništva i obrta, odnosno na mrežnoj adresi *or.minpo.hr*.

Slobodna zanimanja

Osobe koje obavljaju slobodna zanimanja upisuju se u registar koji vodi strukovna komora, prema vrsti zanimanja te u tom dijelu još uvijek ima slobodnih zanimanja za koja uvid u registar nije moguć na internetu. No u većini takvih slučajeva od osobe koja se predstavlja kao član neke od tih strukovnih organizacija moguće je zatražiti da se predstavi iskaznicom, koju takve organizacije izdaju svojim članovima.

6. Utvrđivanje istovjetnosti osobe

Kao što smo vidjeli, podaci koji su o osobama ovlaštenim za zastupanje dostupni javnosti nisu ujednačeni te neki od registara ne sadrže ni ime osobe. U svim onim situacijama u kojima smo pred zaključenjem posla, a uvidom u registar ne možemo utvrditi radi li se o osobi ovlaštenoj za zastupanje možemo zatražiti da nam suugovaratelj omogući uvid u rješenje o upisu u registar iz kojeg možemo saznati da upravo on ima ovlaštenje na zastupanje. Kod ovakve provjere podataka potrebno je uložiti dodatni oprez, odnosno tu se postavlja pitanje: ako podaci nisu javno objavljeni, kako znamo da je rješenje koje nam je suugovaratelj pokazao zaista važeće, odnosno kako znamo da u međuvremenu nije došlo do promjene? Ako podaci o imenu osobe ovlaštene za zastupanje nisu u javno dostupnom dijelu registra, na to pitanje možemo dobiti ažuran odgovor jedino uvidom u registar.

Bez obzira na to kako saznali za ime osobe ovlaštene za zastupanje, uvijek se na koncu radi o fizičkim osobama. Stoga nam, i kad su podaci poznati, preostaje još jedan korak. Naime, od osobe koja se predstavlja kao osoba ovlaštena za zastupanje možemo zatražiti da nam prije zaključenja posla na uvid da svoju osobnu iskaznicu. Tako možemo provjeriti ne samo istovjetnost osobe, koja za pravnu osobu preuzima obvezu nego i krivulju potpisa koju ta osoba koristi, jer osobne iskaznice sadrže i potpis.

Naravno, znamo da zakonska obveza na predodnojenje osobne iskaznice postoji samo prema tijelima državne vlasti. No to što nema zakonske obveze u ovakvoj situaciji nikoga ne sprječava da nam pokaže svoju osobnu iskaznicu, a ako to ne želi učiniti, to već može biti važno upozorenje da prije zaključivanja ugovora trebamo uložiti dodatni oprez.

Punomoćnici po zaposlenju

I sad, na samom kraju, ne može se ova temu završiti ako se ne pozabavimo i punomoćnicima po zaposlenju. Naime, sve prethodno navedeno vrijedi za situacije u kojima se ugovor zaključuje pripremom dokumenta, koji će potpisati oba suugovaratelja. No što je sa situacijama u kojima svatko od nas svakodnevno sudjeluje: ne potpisujemo ugovor, ali ga zato sklapamo već samim time što smo naručili neku opremu, kupili kruh, zatražili pružanje usluge? U takvom slučaju posao zaključujemo s punomoćnikom po zaposlenju, što je naziv pod kojim poznajemo sve one osobe čiji se podaci ne upisuju u sudski registar, ali su

ovlaštene da s nama zaključe ugovor o prodaji ili usluzi, već zato što obavljaju upravo takve poslove. Iako smo u ovakvoj situaciji u pravilu kad zaključujemo *manje* poslove, taj pojam ne znači za svakoga isto, pa se također može provjeriti je li osoba koja nam šalje ponudu i nudi zaključivanje ugovora zaista i ovlaštena da ga s nama zaključi, odnosno može li valjano preuzeti obvezu da će pravna osoba u čije ime nastupa zaista ispuniti obvezu.

Copyright © Gordana Muraja 2016